МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ISSN 3083-6557 print

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Гуманітарні та соціальні науки: сучасні тренди й виклики

Випуск 2 (49), 2025

Київ
2025

Оксана МЕЛЬНИК
Особливості жанрової системи та дизайн-макетів сучасних українських ("Elle" і "Marie Claire") та американських ("Cosmopolitan" і "The Daily Front Row") жіночих журналів *135*

Валерія НІЦЕВИЧ
Концепція та дизайн-макет жіночого журналу про моду "RHYTHM" *142*

Анна ПАНЮШЕВА
Специфіка висвітлення проблеми безпритульності тварин у сучасних зарубіжних журналах ("AWI Quarterly" та "Animal Welfare") *148*

Діана САДУЛЛАЄВА
Сучасні українські ("Краєзнавство", "Локальна історія") та зарубіжні ("Kultura wsi", "Osorya") краєзнавчі журнали: порівняльний аспект *152*

Євгеній СІРИЙ
Сучасний спектр інтернет-медіа культурної проблематики *158*

Міхаіл СУТКОВИЙ
Вплив журналістики на суспільство: філософське осмислення користі та шкоди *162*

Ганна ХОЛОД
Специфіка ігрових елементів у друкованому журналі "TOTAL FILM" за 2005 рік *168*

Олександр ХОЛОД
Роль журналістики Китайської Народної Республіки в збереженні культурної ідентичності та політичного контролю *172*

ПСИХОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН: НОВІ ПІДХОДИ Й МЕТОДИ

Вікторія КАРЦЕВА
Несвідомі психологічні механізми та свідомі стратегії збереження психічної цілісності особистості в умовах соціальних та життєвих змін *179*

Яна ОЧЕРЕТЯНА
Психологічна безпека студентської молоді в умовах цифрової трансформації *184*

Кіра РУДЕНКО
Особливості формування посттравматичного зростання особистості в умовах тривалої військової агресії *190*

СОЦІАЛЬНІ НАУКИ В МЕДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ: ПСИХОЛОГІЯ ТА КОМУНІКАЦІЯ В СТОМАТОЛОГІЇ

Юлія ЯКИМЕЦЬ
Соціальні науки в медичній практиці: психологія та комунікація в стоматології *194*

6. *Тонкіх І.* Інтернет-журналістика. Жанри в інтернеті: навч. посіб. Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. 130 с.
7. *Шевченко В.* Мультимедійний контент: навчальний посібник. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2017. 239 с.
8. 10 тез про культурну журналістику від екс-очільника BBC. *Телекритика*. 2020. 5 квітня. URL : http://www.telekritika.ua/expert/2015-11-16/112644 (дата звернення: 01.01.2021).

Міхаіл СУТКОВИЙ
здобувач вищої освіти 1 курсу МАУП за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Олександр ХОЛОД**, доктор філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

ВПЛИВ ЖУРНАЛІСТИКИ НА СУСПІЛЬСТВО: ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ КОРИСТІ ТА ШКОДИ

Вступ

Журналістика має досить довгу історію. Ще у античності, у давній Греції та Римі, ми можемо побачити явища, які дослідники потім окреслять як пражурналістику. Наприклад, Гай Юлій Цезар наказав вивішувати у публічних місцях, таким як Римський форум "Acta diurna populi Romani" (з латинської "Щоденні справи римського народу" (Вікіпедія, 2025). Це були таблички, в яких повідомлялось про рішення сенату, військові звіти, звернення іноземних правителів і т. д. Ці таблички були прототипом газет та журналів, що з'явились набагато пізніше. Журналістика, у сучасному розумінні цього слова сформувалась як професія у XVII–XVIII столітті, коли з'явились перші друковані видання. І ще з моменту, коли журналістика тільки-тільки почала зароджуватися, різні мислителі намагались проаналізувати, осмислити її вплив на суспільство. Ще Платон (Платон,2000), у своєму монументальному діалозі "Держава" писав, що поети здатні створювати не тільки вигадані історії, але й ввести в оману, даючи людям неправильне уявлення про мораль, що шкодить суспільству. І хоча, як вже було сказано, журналістики як самостійного явища у часи Платона не було, він досить влучно описав проблеми, які в майбутньому стануть предметом аналізу і сучасних дослідників журналістики: наприклад, фейкові новини, дезінформація, маніпуляція суспільною думкою. І пізніше, з часів, коли журналістика вже оформилась як окреме явище і до наших часів, вона по-різному сприймалася різними філософами. Тоталітарні режими активно використовують пресу і, наприклад, новий вид

медіа-радіо у цілях масової пропаганди і маніпуляції громадською думкую. А зараз ця проблема є актуальною як ніколи-медіа відіграють величезну роль у суспільстві. Тут можна згадати відому ідею про журналістику як "четверту владу", тобто ще одну гілку влади, окрім законодавчої, виконавчої і судової. Мається на увазі, що журналістика стала в один момент настільки впливовою, що може призводити до конкретних змін у суспільстві, державі.

Отже, журналістика має величезне значення і вплив на сучасний світ. Однак цей вплив не завжди позитивний. Тема негативного впливу є особливо актуальною під час війни-ми постійно стикаємся с фейками, дезінформацію. *Мета дослідження* полягає у філософському осмисленні ролі журналістики в сучасному суспільстві. Аналіз конкретних прикладів як шкоди, так і користі, які журналістика може принести.

Методологія й методика дослідження

Головним чином у дослідженні буде використовуватись теоретичний та філософський аналіз, а також аналіз кейсів (прикладів), що стосуються теми дослідження.

Філософський та теоретичний аналіз допоможуть осмислити і пояснити роль журналістики, користуючись філософськими концепціями (наприклад, "Публічна сфера" філософа і соціолога Юргена Ґабермаса (Ґабермас, 2000), а також сучасними дослідженнями журналістики.

Аналіз результатів дослідження

Як вже було сказано вище, вплив журналістики є амбівалентним, тобто суперечливим. Так як зараз ЗМІ стали грати величезну, як ніколи роль у нашому житті. Вони вливають на політичні процеси-наприклад, можна згадати "Арабську весну" — масові протести 2011 року в арабських країнах, які в деяких випадках, наприклад в Єгипет та Тунісі призвели до повалення влади, а в Сирії та Лівії — до кровопролитних і довготривалих громадянських війна. Під час цих подій протестувальники активно використовували інтернет і соціальні мережі. Навіть з'явився термін "Facebook революція". У Тунісі важливу роль відіграло інтернет видання "Навааt". Саме це видання наприкінці 2010 року розпочало оприлюднення тих документів WikiLeaks, які стосувалися зловживань туніської влади. Перші два тижні туніських протестів, за словами Самі Бен Гарбії, одного з засновників сайту, іноземні ЗМІ не знали, що відбувається у цій арабській країні. "Навааt" збирав у соцмережах найцікавіші повідомлення та відео, перекладав їх англійською і публікував на сайті. Так новини потроху поширювалися на Захід — попри спроби влади Тунісу блокувати роботу Facebook, YouTube та Twitter (Ремовська,2012) Під час подій Революції Гідності ЗМІ також вплинули на хід подій. У Facebook пролунав перший заклик до мобілізації зусиль і виходу на протести. Онлайн ЗМІ в Україні почали набирати більшу популярність ніж традиційні. По-перше, лише онлайн медіа пропонували читачам оперативне оновлення новин. Більше того, деякі могли дозволити собі вести відеотран-

сляцію подій наживо протягом 10–12 годин поспіль. По-друге, на відміну від більшості традиційних ЗМІ, серед онлайн медіа можна було знайти такі, що висвітлювали події неупереджено і були позбавлені цензури (Чорнокондратенко, 2013). Безліч журналістів знаходилися в самому центрі подій, 206 постраждало(Інститут масової інформації, 2019) Протести як у випадку України, так і у випадку арабських країн були направлені на проведення демократичних реформ, проти автократичної влади. І демократичне суспільство неможливо уявити без вільних ЗМІ.

Позитивний вплив журналістики

Найважливішим позитивним аспектом журналістики є її демократична функція. Журналісти виступають посередниками між владою та громадянами, перетворюючи інформацію на інструмент контролю, критики та участі в суспільному житті. Демократія неможлива без прозорості, а прозорість неможлива без медіа, що забезпечують відкритість процесів ухвалення рішень. Іммануїл Кант розглядав свободу преси як ключовий елемент досягнення миру та морального суспільного порядку. Він розрізняв два важливі аспекти.

1. Свобода публікацій (свобода преси) — І. Кант (Кант, 2001) наголошував, що громадяни повинні мати право вільно висловлювати свої думки та критикувати уряд. Це, на його думку, необхідно для морального вдосконалення держави та запобігання зловживанням владою.

2. Відповідальність за слова — водночас І. Кант (Кант, 2000) підкреслював, що свобода друку не повинна звільняти від моральної та юридичної відповідальності за поширення неправди чи наклепу. Свобода думки і свобода преси мають поєднуватися з розумом і відповідальністю.

Коли журналісти розслідують корупційні схеми, розкривають зловживання, ставлять незручні запитання політикам — вони виконують роль громадського нагляду, зміцнюючи принципи верховенства права. Одним із найвідоміших історичних прикладів цього є "Вотергейтський скандал" у США (Леонард Дауні, 2012). У 1970-х роках журналісти The Washington Post — Боб Вудворд і Карл Бернстайн — розкрили факт незаконного прослуховування штабу Демократичної партії за наказом адміністрації президента Річарда Ніксона. Їхня наполеглива, об'єктивна робота спричинила політичний скандал, який завершився відставкою президента. Саме тому автократичні режими намагаються всіма силами протистояти незалежним медіа. Яскравим прикладом є Росія при Путіні. Після початку російського вторгнення в Україну усі незалежні видання були придушено повністю.

Не менш важливим є й освітній потенціал журналістики. Вона відіграє вирішальну роль у формуванні критичного мислення, інтелектуального розвитку й моральної свідомості. Через інформаційні програми, аналітичні матеріали, публічні дебати журналістика допомагає людям розуміти складні процеси — політичні, економічні, наукові чи культурні. У час, коли обсяг інформації зростає щодня, саме журналісти стають тими, хто структурує хаос даних, відокремлює важливе від несуттєвого, надає контекст і пояснення.

Освітня функція журналістики особливо важлива для підвищення медіаграмотності населення. Через якісні матеріали ЗМІ формують у громадян здатність аналізувати джерела, розпізнавати маніпуляції, критично ставитися до інформації. Наприклад, публікації про екологічні проблеми, технологічні інновації чи суспільні конфлікти сприяють усвідомленню глобальних викликів і відповідальності людини за майбутнє планети. Таким чином, журналістика виконує не лише інформаційну, а й виховну місію, допомагаючи громадянам стати більш свідомими, відповідальними і здатними брати участь у демократичних процесах.

Юрген Ґабермас (Ґабермас, 2000) ввів поняття "публічної сфери". За Ю. Габермасом, публічна сфера це простір, у якому приватні особи об'єднуються в публіку, що обговорює справи загального інтересу. Журналістика це ключовий інструмент функціонування публічної сфери. Журналістика, за Ю. Ґабермасом, є тим посередником, який забезпечує циркуляцію інформації між владою та громадянами. Вона покликана створювати умови для критичного осмислення дій влади, сприяти формуванню поінформованої громадської думки й контролювати політичні процеси. Водночас Ю. Ґабермас (Ґабермас, 2000) застерігає, що розвиток масових комунікацій у XX столітті призвів до "структурної трансформації" публічності — від раціональної до маніпулятивної. У своїх пізніших працях Ю. Ґабермас (Ґабермас, 2000) зазначає, що сучасні ЗМІ часто стають частиною системи влади, а не її контролером.

Негативний вплив журналістики

Поряд із позитивними функціями журналістика може мати і глибокі негативні наслідки. В епоху інформаційного перенасичення вона дедалі частіше стає засобом маніпуляції. Поширення фейкових новин, політичної пропаганди та емоційно забарвленого контенту створює ситуацію, у якій межа між правдою і вигадкою розмивається. Під час російського вторгнення в Україну російські офіційні ЗМІ стали інструментів інформаційної війни. Вони активно займались дезінформацією, поширювали фейкові новини. Одним з найяскравіших прикладів цього стала Бучанська трагедія (Гіґґінс, 2022). Після звільнення населеного пункту українською армією, виявилося що під час окупації, російські війська масово вбивали мирних жителів, здійснювали ґвалтування і тортури. Про це одразу стало відомо у всьому світі. Однак Росія розпочала масштабну інформаційну кампанію, спрямовану на заперечення фактів масових вбивств цивільних та дискредитацію України. Наприклад, Міноборони РФ поширювало інформацію, що тіла на вулицях Бучі були розкладені для медіа-провокації, а деякі з них нібито рухались через оптичні ефекти. Російські пропагандисти намагались маніпулювати часом звільнення Бучі, стверджуючи, що кадри з тілами з'явились лише через кілька днів після відступу російських військ. Однак аналіз відео та метаданих показав, що ці кадри були опубліковані ще до заявленого відходу російських військ. Незважаючи на спроби Росії заперечити факти, численні міжнародні орга-

нізації, журналісти та правозахисники надали переконливі докази воєнних злочинів у Бучі. Зокрема, були виявлені масові поховання, свідчення місцевих мешканців та незалежні розслідування, які підтвердили причетність російських військових до цих злочинів (Гіґґінс, 2022)

В умовах глобальних медіа корпорації та уряди часто використовують інформаційний простір для досягнення власних цілей, формуючи у свідомості мас вигідні наративи. Це призводить до спотворення реальності, девальвації істини та зниження рівня довіри до ЗМІ. Маніпуляція громадською думкою стає новою формою влади, де замість аргументів використовуються емоції, страх і дезорієнтація. Ще однією небезпекою сучасного медіапростору є алгоритмічна поляризація. Соціальні мережі, які стали новими каналами журналістського контенту, використовують алгоритми персоналізації, що підбирають новини відповідно до уподобань користувача. У результаті формується явище так званих "інформаційних бульбашок", у межах яких людина бачить лише ті повідомлення, що підтверджують її власні переконання. Це породжує ефект замкненого інформаційного середовища, де зникає діалог, а суспільство розпадається на ізольовані групи з різними "правдами". Журналістика, яка колись прагнула єдності й об'єктивності, нині все частіше сприяє соціальному розколу, радикалізації і втраті спільних цінностей. Філософське осмислення негативного впливу журналістики підкреслює конфлікт між свободою слова та відповідальністю. Якщо свобода слова розглядається як абсолютна цінність, відсутність етичних обмежень дозволяє створювати інформаційний хаос і підривати довіру до суспільних інституцій. Як зазначав І. Кант (Кант, 2000), моральна відповідальність повинна поєднуватися зі свободою, інакше діяльність, навіть законна, може завдавати шкоди. У сучасному медіапросторі, де швидкість публікації важливіша за перевірку фактів, це протиріччя стає особливо відчутним. Ще одним важливим аспектом є постправда, коли факти поступаються місцем емоціям і переконанням. В таких умовах істина стає відносною, а журналістика, яка не дотримується етичних стандартів, може сприяти поширенню помилкових уявлень і формуванню суспільних упереджень. Це створює серйозні ризики для демократії та соціальної стабільності, адже без правдивої інформації громадяни втрачають можливість робити обґрунтовані рішення, а політичні процеси стають уразливими для маніпуляцій.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Результати дослідження підтверджують, що вплив журналістики на суспільство є амбівалентним: вона одночасно виконує функцію демократичного контролю, освітню роль та формує громадську думку, але водночас може бути інструментом маніпуляції, пропаганди та дезінформації. Ці висновки знаходять підтримку в працях інших дослідників. Юрген Ґабермас(Ґабермас, 2000) у концепції публічної сфери підкреслює ключову роль журналістики у забезпеченні діалогу між владою та громадянами, створенні умов для критичного осмислення дій влади та формуванні поінформованої громадської

думки. Приклади Революції Гідності в Україні та "Арабської весни" демонструють, що журналістика може сприяти мобілізації суспільства та контролю політичних процесів. Аналіз кейсу туніського інтернет-видання "Навават" (Ремовська, 2012) показує, що оперативне поширення інформації через соціальні мережі дозволяє обійти цензуру та привертати увагу міжнародної спільноти, що збігається з висновками сучасних дослідників цифрової журналістики. Водночас негативний вплив журналістики, особливо у війнах та кризових ситуаціях, підтверджується численними сучасними дослідженнями. Поширення фейкових новин та пропаганди, як у випадку Бучі під час російського вторгнення в Україну, демонструє здатність медіа маніпулювати громадською думкою та створювати альтернативні. Це узгоджується з твердженням І. Канта (Кант, 2000) про те, що свобода слова без моральної відповідальності може завдавати шкоди суспільству. Аналогічні висновки роблять дослідники сучасної журналістики, які вказують на проблему "інформаційних бульбашок" та алгоритмічної поляризації у соцмережах, що посилює розкол суспільства. Порівнюючи позитивні та негативні наслідки журналістики, можна побачити, що її ефективність залежить від контексту та форм медіа. Традиційні ЗМІ та розслідувальна журналістика мають високий потенціал для підвищення прозорості та освітнього впливу, тоді як нові медіа та соцмережі, попри швидкість і доступність, одночасно створюють ризики маніпуляції.

Таким чином, дослідження підтверджує ключові висновки класичних та сучасних дослідників про суперечливий характер журналістики. Водночас нові кейси, пов'язані з цифровими медіа та інформаційними війнами, демонструють актуалізацію цих проблем у сучасному глобалізованому світі. Найбільш значущим висновком є те, що журналістика здатна бути потужним інструментом як для демократичного розвитку та просвіти, так і для маніпуляції та дезінформації, залежно від етичних стандартів, медійної культури та політичного контексту.

Разом із тим, дослідження має певні обмеження. Найсуттєвіше — брак емпіричних даних, що обмежує можливість кількісної оцінки впливу журналістики на різні соціальні процеси. Крім того, аналіз ґрунтувався переважно на теоретичних та вторинних джерелах, що може створювати ризик упередженості через суб'єктивну інтерпретацію матеріалу.

Висновки

Дослідження показало, що журналістика відіграє ключову роль у демократичному суспільстві, виконуючи функції громадянського контролю, освіти та поширення знань. Водночас вона може стати інструментом маніпуляцій та дезінформації, впливати на соціокультурні норми та формувати викривлені уявлення.

Рекомендується: удосконалювати етичні стандарти медіа, розвивати медіа-грамотність населення, підтримувати незалежні та розслідувальні медіа, а також запроваджувати системи саморегулювання у медіаорганізаціях.

Подальші дослідження варто зосередити на впливі цифрових платформ, ефективності протидії дезінформації та оцінці моделей саморегулювання у журналістиці.

Джерела

1. *Дауні, Л.* (2012, 7 червня). Forty years after Watergate, investigative journalism is at risk. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/opinions/forty-years-after-watergate-investigative-journalism-is-at-risk/2012/06/07/gJQArTzlLV_story.html
2. Євромайдан у медіа: феномен висвітлення. (2013). *Українська журналістика та медіа*. https://ua.ejo-online.eu/1583/sfery-vysvitlennya/медіа-журналістика/феномен-євромайдану-у-медіа
3. Інститут масової інформації. (2019). Євромайдан: список постраждалих журналістів. https://imi.org.ua/articles/spisok-postrajdalih-jurnalistiv-30-vipadkiv-onovlyuetsya-i1080
4. *Гіґґінс, Е.* (2022, 4 квітня). Russia's Bucha: Facts versus the evidence. *Bellingcat*. https://www.bellingcat.com/news/2022/04/04/russias-bucha-facts-versus-the-evidence/
5. *Ремовська, О.* (2012, 3 вересня). Арабська весна й інтернет як осередок зародження протесту (відео). *Радіо Свобода*. https://www.radiosvoboda.org/a/24700020.html
6. *Платон.* (2000). Держава (пер. М. Кучинського). Київ: Основи.
7. *Кант, І.* (2004). Критика практичного розуму (пер. В. Купліна). Київ: Юніверс.
8. *Габермас, Ю.* (2000). Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії буржуазного суспільства (пер. А. Онишка). Київ: Літопис.
9. *Кант, І.* (2001). До вічного миру. Філософський начерк (пер. В. Єрмоленка). Київ: Юніверс.

Ганна ХОЛОД

кандидат філологічних наук, професор кафедри політології та журналістики Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук МАУП, докторант Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПЕЦИФІКА ІГРОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ У ДРУКОВАНОМУ ЖУРНАЛІ "TOTAL FILM" ЗА 2005 РІК

Вступ

Проблема дослідження. Більшість наукових праць присвячено вивченню гейміфікації в цифрових медіа. Тема використання ігрових елементів, які є важливим комунікаційним інструментом, у друкованих медіа вивчена недостатньо.